

Partnerstwa społeczności lokalnych Polski i Niemiec w warunkach Unii Europejskiej

Stosunki między Polską a RFN odbywają się nie tylko na szczeblu centralnym obu państw, lecz także na poziomie mikrospołecznym, w ramach społeczności lokalnych, zwłaszcza tych zamieszkujących tereny przygraniczne po obu stronach Odry i Nysy Łużyckiej. Przejawami bilateralnej aktywności lokalnej w tym zakresie są partnerstwa gmin oraz miast polskich i niemieckich, szerzej – jeśli chodzi o poziom regionalny – współpraca w ramach polsko-niemieckich porozumień regionalnych (także w ramach euroregionów), a formę zinstytucjonalizowaną stanowi działalność powołanej w 1991 r. Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Do intensyfikacji współpracy między społecznościami lokalnymi z obu państw przyczynia się szereg rozmaitych czynników, nie tylko bliskie sąsiedztwo i wspólna granica. Z tego względu zachodzi potrzeba zidentyfikowania tych przesłanek, które wpływają na rozwój tego procesu.

Tematem podejmowanym w artykule jest zatem kwestia partnerstw nawiązywanych przez społeczności lokalne z Polski i Niemiec, przy czym skoncentrowano się na ukazaniu poziomów form współpracy, odwołując się do konkretnych przykładów. Pokróćce wskazano szereg czynników, które przyczyniają się do wzmocnienia bilateralnej współpracy. Omówiono znaczenie partnerstw lokalnych w warunkach Unii Europejskiej. Hipoteza badawcza opiera się na twierdzeniu, że do intensyfikacji współpracy między społecznościami lokalnymi z Polski i Niemiec przyczyniło się w głównej mierze wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, czyli była to przesłanka przesądzająca. Pytania badawcze, na które szukano odpowiedzi, dotyczą tego, jak – w kontekście relacji Polski i Niemiec oraz ich członkostwa w UE – należy rozumieć pojęcie społeczności lokalnej. Po drugie, jakie są poziomy współpracy międzynarodowej na szczeblu lokalnym. Po trzecie, jakie są kluczowe czynniki wpływające na intensyfikację

* Dr hab. **Karina Paulina Marczuk** – Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, k.marczuk@uw.edu.pl.

stosunków Polski i Niemiec na poziomie lokalnym. W celu udzielenia odpowiedzi na tak postawione pytania badawcze przeprowadzoną analizę poparto studiami przypadków wybranych partnerstw zawieranych przez społeczności lokalne Polski i RFN.

Pojmowanie pojęcia społeczności lokalnej

Pojęcie społeczności lokalnej (ang. *community*), rozumiane tradycyjnie, zostało upowszechnione głównie w dorobku badaczy amerykańskich – tłumaczyć można to historią i kulturą Stanów Zjednoczonych, państwa założonego przez osadników, dla których silne poczucie przynależności do wspólnoty miało priorytetowe znaczenie ze względu na potrzebę bezpieczeństwa. Fenomen społeczności lokalnej stał się przedmiotem wielu badań w naukach społecznych, których owocem są liczne próby doprecyzowania i zdefiniowania tego pojęcia, obecne zwłaszcza w dorobku badaczy anglosaskich¹. Jeśli weźmie się pod uwagę problematykę poruszaną w artykule, zachodzi konieczność wyjaśnienia pojęcia społeczności lokalnej w odniesieniu do wspólnot lokalnych Polski i Niemiec.

Analizę pojęcia społeczności lokalnej należy rozpocząć od zarysowania znaczenia angielskiego słowa *community*, tłumaczonego zazwyczaj na język polski jako społeczność lokalna. W literaturze przedmiotu można spotkać się z poglądem, że taki przekład nie w pełni odpowiada oryginałowi, ponieważ jakkolwiek oznacza on „[...] niemal każdą zbiorowość (używa się go np. również w odniesieniu do grup etnicznych, zawodowych, etc., organizacji w rodzaju wojska, Kościoła czy związku zawodowego itp., czyli w nieobowiązującym znaczeniu polskiej «społeczności»), ale jeśli nawet pozostawimy na boku to jego zastosowanie, ma on i tak dwa odrębne w wielu wypadkach znaczenia, a mianowicie oznacza *zbiorowość terytorialną* i *wspólnotę*. Trudność polega na tym, że badacze społeczności lokalnych rozumieli je przeważnie w taki sposób, że w grę wchodziły oba znaczenia”². Innymi słowy, dwa główne znaczenia terminu *community* dotyczą: po pierwsze, fizycznego skupienia ludzi na danym obszarze, a po drugie, społecznego zorganizowania jednostek w skupiska. David W. Minar i Scott Greer podkreślają, że pojęcie to jest ściśle związane z człowiekiem: „Społeczność lokalna jest nieodłączna od ludzkich działań, celów i wartości. Wyraża naszą mglistą tęsknotę za wspólnotą pragnień, za zjednocze-

¹ Szerzej na ten temat autorka pisała w innym miejscu, zob. K.P. Marczuk, *Zrównoważone społeczności lokalne i ich bezpieczeństwo: doświadczenia państw anglosaskich*, „Studia Politologiczne”, nr 34/2014, s. 186–188.

² J. Szacki, *Historia myśli socjologicznej*, t. 2, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983, s. 636.

niem się z tymi, którzy są wokół nas, za rozciągnięciem więzi pokrewieństwa na tych wszystkich, którzy dzielą z nami wspólny los³.

Z kolei Christopher Lasch, badając fenomen społeczności lokalnych w USA, upatruje ich genezy w swoistym sentymentalizmie, skłonności do nostalgii, tęsknocie do funkcjonowania w warunkach spójnej, przestrzennej wspólnoty oraz silnym poczuciu solidarności mieszkańców tego państwa⁴, co zapewne wynika z trudnych początków kolonistów w Ameryce Północnej, którzy musieli się wzajemnie wspierać i właśnie we wspólnocie (społeczności) szukali oparcia. Dlatego Lasch twierdzi, że w Stanach Zjednoczonych mamy do czynienia z kultem „małej społeczności”, odwołując się do myśli innego amerykańskiego badacza, Roberta Redfielda. Według Redfielda, „mała społeczność” charakteryzuje się takimi cechami, jak: wyróżnianie się (ang. *distinctiveness*), czyli to, od którego do którego momentu można mówić o małej społeczności; jej wielkość, powinna to być rzeczywiście mała jednostka (ang. *smallness*); homogeniczność (ang. *homogeneity*), rozumiana jako ekwiwalent społeczności niepoddającej się zmianom (ang. *slow-changing*); samowystarczalność, zdolność do zaspokajania swoich potrzeb (ang. *self-sufficiency*)⁵.

Jak wyżej wspomniano, w naukach społecznych funkcjonuje wielość definicji społeczności lokalnej, różniących się między sobą. Przeglądu bez mała 50 z nich (głównie proponowanych przez socjologów) dokonał George A. Hillery w artykule pt. *Definicje społeczności lokalnej: przedmiot zgody*, dokonując próby doszukania się ich cech wspólnych. Autor doszedł do następujących wniosków: po pierwsze, brak jednej wspólnej idei społeczności lokalnej, natomiast panuje zgoda co do tego, że ludzie funkcjonują w społecznościach; po drugie, najbardziej radykalni w formułowaniu koncepcji społeczności lokalnej byli zwolennicy rozwijanej w USA ekologii społecznej (gałąź socjologii); po trzecie, społeczność lokalną należy osadzić w szerszej koncepcji interakcji społecznych, przy założeniu, że między jej członkami istnieją trwałe więzi społeczne, a owa społeczność funkcjonuje na danym terytorium⁶.

Wspominany już Christopher Lasch podaje, za Robertem Nisbetem, definicję społeczności lokalnej, która w sposób szczególny podkreśla rolę

³ *The concept of community: Readings with interpretations*, red. D.W. Minar, S. Greer, Aldine Transaction, New Brunswick 2007, s. IX.

⁴ Zob. Ch. Lasch, *The communitarian critique of liberalism*, w: *Community in America: The challenge of habits of the heart*, red. Ch.H. Reynolds, R.V. Norman, University of California Press, Berkeley 1988, s. 177.

⁵ Zob. R. Redfield, *The little community, and Peasant society and culture*, University of Chicago Press, Chicago 1962, s. 4.

⁶ Zob.: G.A. Hillery, *Definitions of community: Areas of agreement*, „Rural Sociology”, nr 2/1955, s. 111–119.

wzajemnych interakcji między członkami danej zbiorowości: „Przez społeczność lokalną rozumiem coś, co [...] obejmuje wszystkie formy stosunków, które charakteryzują się wysokim stopniem indywidualnych zażyłości, emocjonalną głębią, moralnym zobowiązaniem, spójnością społeczną oraz ciągłością w czasie. Społeczność lokalna jest ufundowana na *człowieku* pojmowanym całościowo raczej niż w jednej lub innej roli, branej oddzielnie, którą może on pełnić w porządku społecznym. Swoją psychologiczną siłę czerpie ona z poziomów motywacji głębszych niż zwykła wola interesu [...]”⁷. Na potrzeby dalszych badań przyjęto tę definicję społeczności lokalnej, biorąc pod uwagę kontekst funkcjonowania społeczności lokalnych w Polsce i Niemczech. Wydaje się, że wybór przytoczonej definicji jest zasadny, ponieważ wskazuje ona na szereg interakcji, które zachodzą między członkami polskiej/niemieckiej zbiorowości, jakkolwiek należy poczynić zastrzeżenie, że w odróżnieniu od sytuacji państw zachodnich Polska i wschodnie Niemcy podzielały los innych państw za żelazną kurtyną, tj. nie było tu warunków sprzyjających utrwalaniu więzi na poziomie lokalnym z różnych – politycznych, historycznych i innych – powodów. Proces (re-)konstytuowania społeczności lokalnych w obu państwach został zintensyfikowany dopiero od lat 90. XX w., tj. nie tylko po przemianach politycznych, ustrojowych w Polsce, lecz także po zjednoczeniu Niemiec i uporządkowaniu spraw polsko-niemieckich, do czego wydatnie przyczyniło się m.in. podpisanie Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy w 1991 r. Lata, które nastąpiły po podpisaniu tego dokumentu, pokazały, że to właśnie dwustronna współpraca na poziomie lokalnym (współpraca transgraniczna) w różnych dziedzinach, np. od kilku lat w sferze zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego, była jednym z najlepiej rozwijających się obszarów wzajemnych stosunków⁸.

Przykłady polsko-niemieckich partnerstw społeczności lokalnych

Współpraca na poziomie lokalnym między pomiotami z różnych państw podejmowana jest na różnorodnych poziomach administracyjnych. Tak jest również w przypadku Polski i Niemiec. Można zatem mówić o współpracy społeczności lokalnych w ramach gmin, o partnerstwach między miastami-

⁷ Ch. Lasch, op.cit., s. 177; por. R. Nisbet, *The quest for community: A study in the ethics of order and freedom*, ISI Books, Wilmington 2010.

⁸ Na ten temat autorka pisała szerzej w innym miejscu, zob. K.P. Marczuk, *Cross-border internal security cooperation between Poland and Germany*, w: *Reconciliation – partnership – security: Cooperation between Poland and Germany 1991–2016*, red. K.P. Marczuk, Nomos, Baden-Baden 2016, s. 167–183.

mi, także trzeba wspomnieć o najszerzej formie, wykraczającej jednakże poza niewielką lokalną wspólnotę, czyli o partnerstwach regionalnych. Te ostatnie są widocznym forum współpracy w bilateralnych relacjach Polski i Niemiec, więc nie można ich pominąć mimo szerszego zasięgu oddziaływania. Szczególnie intensywna jest współpraca transgraniczna, czyli ta, która obejmuje podmioty leżące po obu stronach granicy na terenach przygranicznych, w różnych sferach, np. w zakresie zapewniania szeroko rozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego (choćaby zabezpieczenia przeciwpowodziowe itp.).

Istotnym, a zarazem fundamentalnym rodzajem bilateralnej współpracy polsko-niemieckiej na poziomie lokalnym są partnerstwa gmin. Na przykład leżąca po stronie polskiej gmina Człopa (województwo lubuskie) od 2005 r. rozwija partnerskie kontakty z niemiecką gminą Neuenkirchen na podstawie zawartej wtedy deklaracji. Obie jednostki w czerwcu 2008 r. dokonały instytucjonalizacji współpracy, podpisując umowę o współpracy. W szczególności skoncentrowano się na rozwijaniu współpracy w takich obszarach, jak: współpraca administracji, wymiana młodzieży, współpraca między różnymi grupami społecznymi, w zakresie kultury i rozwijania umiejętności językowych⁹. Zaznaczono przy tym, że zakres obustronnej współpracy może ulec poszerzeniu. Umowę zawarto na 10 lat, tj. będzie obowiązywać do 2018 r. Dotychczasowe projekty realizowane w ramach bilateralnej umowy między obydwoma gminami odzwierciedlają potrzeby i dążenia społeczności lokalnych, o czym świadczy np. budowa Polsko-Niemieckiego Centrum Kultury i Sportu w Człopie oraz wyposażenie Niemiecko-Polskiego Centrum Kultury w Neuenkirchen.

Z kolei jeśli chodzi o partnerstwa miast, to można wskazać przykład współpracy Łodzi i Chemnitz. Położone w południowo-wschodnich Niemczech (byłej NRD), w Saksonii, miasto Chemnitz, liczące około 240 tys. mieszkańców, jest miastem partnerskim dla Łodzi, która z kolei liczy przeszło 750 tys. mieszkańców. Obu ośrodkom w zacieśnianiu współpracy nie przeszkadza ani odległość geograficzna (nie są to miejscowości z pogranicza), ani ich odmienny charakter (Łódź to było miasto przemysłowe, dziś pretendujące do bycia miastem-ośrodkiem kultury, natomiast Chemnitz prezentuje siebie jako miasto uniwersyteckie). Godne uwagi jest to, że stosunki między oboma miastami zostały nawiązane już na początku lat 70. XX w. (1972 r.), ich oficjalne potwierdzenie nastąpiło w 1974 r. Wydaje się, że zadzierzgnięcie wzajemnych kontaktów właśnie w pierwszych latach po roku 1970 mogło wiązać się z normalizacją sto-

⁹ Zob. Umowa współpracy między Gminą Neuenkirchen i Gminą Człopa na lata 2008–2018, art. 1, http://www.pnckis.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=12&menu=80&strona=1 (dostęp 29.10.2016).

sunków polsko-(zachodnio)niemieckich – w 1970 r. Władysław Gomułka podpisał układ między PRL a RFN potwierdzający granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej, co z kolei w dalszych latach umożliwiło rozwój relacji polsko-(zachodnio)niemieckich, a w rezultacie – podpisanie układu granicznego w 1990 r., a następnie traktatu dobrosąsiedzkiego w 1991 r., już w nowych warunkach politycznych w Europie.

Po upadku PRL i zjednoczeniu Niemiec Łódź i Chemnitz odnowiły współpracę, w zeszłej dekadzie podpisały umowę o współpracy (11 kwietnia 2003 r.). Jest to krótki dokument, sygnowany przez ówczesnych włodarzy obu miast – ze strony polskiej przez Jerzego Kropiwnickiego, natomiast niemieckiej – Petera Seiferta. Stwierdza się w nim, że oba miasta zobowiązują się prowadzić partnerskie kontakty, w szczególności w sferach gospodarki, nauki i kultury.

Nacisk położono na współpracę ośrodków akademickich obu miast, a także między szkołami, w zakresie kultury, sportu i turystyki. Zaznaczono, że oba podmioty są otwarte na współpracę także na innych polach¹⁰.

Współpraca między Chemnitz a Łodzią w kolejnych latach była dynamiczna, głównie koncentrowała się na projektach artystycznych. W 2014 r. obchodzono 40-lecie wzajemnych kontaktów.

Natomiast partnerstwa regionalne są wyrazem najszerzej zakrojonej współpracy między największymi jednostkami terytorialnymi, tj. landami po stronie niemieckiej oraz województwami po stronie polskiej, dotyczącą zatem inicjatyw skierowanych ku grupom większym niż tradycyjnie pojmowane społeczności lokalne. Niemniej jednak nie należy pomijać tej formy współpracy ze względu na jej istotność, ma ona wpływ na rozwój współpracy mniejszych wspólnot lokalnych z obu państw. Odnosząc się do partnerstw regionalnych polsko-niemieckich, w tym miejscu warto przywołać przykład współpracy Saksonii z województwem lubuskim oraz Dolnym Śląskiem. Zwłaszcza współpraca w tym drugim przypadku jest interesującym przykładem współdziałania większych jednostek terytorialnych po obu stronach granicy. W 1999 r. podpisano wspólne oświadczenie o współpracy między województwem dolnośląskim i Wolnym Państwem Saksonia, przyjmując za punkt wyjścia ustalenia Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 1991 r. oraz powołanie w tym samym roku Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej.

We wspólnym oświadczeniu w głównej mierze skoncentrowano się na kwestiach, które są istotne dla regionów położonych na terenach

¹⁰ Zob. Umowa o współpracy z dnia 11 kwietnia 2003 r. między Miastem Łódź/Rzeczpospolita Polska i Miastem Chemnitz/Republika Federalna Niemiec, http://bip.uml.lodz.pl/_plik.php?id=16648 (dostęp 25.10.2016).

przygranicznych: „Strony uważają, że współpraca transgraniczna jest korzystna dla obu stron pod względem rozwoju gospodarczego i kulturalnego, bezpieczeństwa wewnętrznego oraz rozwiązywania problemów ekologicznych”¹¹. Zapowiedziano rozwój współpracy zwłaszcza w zakresie takich kwestii, jak: wymiana doświadczeń administracji po obu stronach granicy, zacieśnienie współpracy instytucji działających w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego, w dziedzinach kultury, edukacji, nauki, opieki społecznej, wymiany młodzieży, sportu i turystyki, infrastruktury drogowej na terenach przygranicznych, rolnictwa i leśnictwa, środowiska i planowania przestrzennego, gospodarki i polityki energetycznej, a także wzmocnienie współpracy w ramach euroregionu Nysa.

W celu podejmowania kolejnych wątków bilateralnej współpracy przedstawiciele prawie wszystkich ministerstw Saksonii oraz Urzędu Marszałkowskiego i Wojewódzkiego Dolnego Śląska odbywają spotkania w grupach roboczych, wymieniając informacje i doświadczenia. Mają miejsce także oficjalne wizyty polityków. Inicjatywy podejmowane w ramach współpracy Saksonii z Dolnym Śląskiem mają szeroki wymiar, często obejmują współpracę obu regionów w ramach Unii Europejskiej (np. program INTERREG IIIA realizowany w latach 2004–2006)¹².

Gdy zgłębia się zagadnienie zacieśniania współpracy między polskimi i niemieckimi partnerami na szczeblu lokalnym, przede wszystkim trzeba wskazać, że istnieją czynniki, które warunkują tę współpracę. Uwaga, którą należy poczynić, dotyczy jednak tego, że współpraca na szczeblu lokalnym, w poszczególnych przypadkach, mogła mieć miejsce znacznie wcześniej niż ocieplenie i uporządkowanie bilateralnych stosunków polsko-niemieckich na szczeblu obu państw. Powyższą tezę mogą potwierdzać konkretne przykłady lokalnych partnerstw polsko-niemieckich, chociażby omówione wyżej studium przypadku współpracy między Chemnitz i Łodzią sięgającej korzeniami lat 70. XX w. (jakkolwiek Chemnitz leżało w obrębie NRD). Znaczenie czynnika historycznego nie powinno więc być przeceniane, jakkolwiek przełom lat 80. i 90. ubiegłego wieku, a następnie podpisanie traktatu dobrosąsiedzkiego w 1991 r. niewątpliwie umożliwiły rozwój i zacieśnienie bilateralnej współpracy. Decydowały tu zatem względy polityczne (czynnik polityczny). Do intensyfikacji dwustronnej

¹¹ Wspólne oświadczenie o współpracy pomiędzy Województwem Dolnośląskim i Wolnym Państwem Saksonia, Görlitz, 17.09.1999 r., http://www.umwd.dolnyślask.pl/fileadmin/fundusze_europejskie/ZGR/porozumienia/Wspolne_oswiadczenie_o_wspolpracy_pomiedzy_Wojewodztwem.pdf (dostęp 25.10.2016).

¹² Szerzej na ten temat zob.: <http://www.umwd.dolnyślask.pl/urząd/wspolpraca-z-zagranica/wspolpraca-miedzyregionalna/saksonia-niemcy/wspolpraca-z-woj-dolnoslaskim/> (dostęp 30.10.2016).

współpracy na szczeblu lokalnym przyczyniły się także zmiany związane z organizacją i funkcjonowaniem administracji w Polsce oraz budowaniem i wzmocnianiem społeczeństwa obywatelskiego (czynnik ustrojowy).

Z drugiej strony niewątpliwie do wzmocnienia współpracy na szczeblu lokalnym przyczynia się bliskie położenie geograficzne, sąsiedztwo, czyli czynnik geograficzny. Można stwierdzić, że zwłaszcza współpraca transgraniczna, czyli na terenach leżących w pobliżu granicy, nabiera szczególnego impetu w wielu różnych dziedzinach. Potwierdza to szereg inicjatyw podejmowanych w ramach wspomnianego wyżej partnerstwa między Saksonią a województwem dolnośląskim¹³. Nie należy w tym kontekście zapominać o członkostwie obu państw w Unii Europejskiej i wynikających stąd implikacjach także dla współpracy na poziomie lokalnym (czynnik zewnętrzny).

Znaczenie społeczności lokalnych w warunkach Unii Europejskiej

Członkostwo w Unii Europejskiej zarówno Polski, jak i Niemiec otwiera przed społecznościami lokalnymi z tych państw szereg nowych możliwości. W szczególności, jak zauważa Marek Obrębalski, „[...] jedną z ważniejszych jest możliwość realizacji przez jednostki terytorialne wielu wspólnych przedsięwzięć ze środków budżetu Unii Europejskiej przeznaczonych na transgraniczny rozwój. Coraz ważniejszymi podmiotami transgranicznej współpracy są jednostki samorządu terytorialnego poziomu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego”¹⁴. Instrumentem finansowym, który w tym celu wykorzystują lokalne społeczności, są fundusze UE, o które aplikują. Kluczowe są jednak regulacje świadczące o woli politycznej Unii Europejskiej w zakresie wspierania lokalnego aktywizmu i międzynarodowej współpracy na poziomie UE w tym zakresie, wyrażanej w głównych dokumentach przyjmowanych przez Unię Europejską.

Szczególnie godny wspomnienia jest pochodzący z 2002 r. komunikat Komisji zatytułowany „Ramy dla trójstronnych umów i porozumień celowych między Wspólnotą, państwami i władzami regionalnymi i lokalnymi”¹⁵. Jego przyjęcie jest istotne o tyle, że wzmocnia pozycję

¹³ Zob. M. Obrębalski, *Transgraniczna współpraca samorządu województwa dolnośląskiego*. Wystąpienie na konferencji *Internationalisierung der Hochschulbildung in der Euroregion Neißة*, Zittau 5.06.2015 r., <http://acc-ern.tul.cz/internationale-konferenzbeiträge-CD/prispevky/Obrebalski.pdf> (dostęp 30.10.2016).

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Zob. Commission of the European Communities, *Communication from the Commission: A framework for target-based tripartite contracts and agreements between the Community, the States and regional and local authorities*, COM(2002) 709 final, Brussels, 11.12.2002 r., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0709:FIN:EN:PDF> (dostęp 30.10.2016).

wspólnot lokalnych funkcjonujących w ramach UE, czyniąc je równorzędnymi partnerami wraz z państwami członkowskimi i samą UE (mowa tu więc o partnerstwach wspólnot lokalnych).

Obecnie wiodącą rolę pod względem stymulowania współpracy na poziomie lokalnym w ramach UE pełni przyjęta w 2010 r. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”. W strategii wskazano trzy priorytety, przy czym trzeci z nich podkreśla rolę zachowania spójności społecznej i terytorialnej, odnosi się zatem wprost do kwestii związanych z regionalizmami i lokalizmami. Dwa pozostałe dotyczą konieczności podtrzymywania rozwoju inteligentnego (tj. gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjnej) i zrównoważonego, czyli m.in. uwzględniającego wymagania w zakresie ochrony środowiska naturalnego¹⁶. Uwzględnienie konieczności osiągnięcia tych priorytetów prowadzić będzie do budowania tzw. zrównoważonych społeczności lokalnych (ang. *sustainable communities*), czyli takich, które dążą do realizacji swoich aspiracji przy poszanowaniu postulatów zrównoważonego rozwoju, jednocześnie funkcjonując w nowym, pod względem jakościowym, kształcie¹⁷.

Należy zauważyć, że w przypadku wspomnianej strategii „Europa 2020” podmiotami odpowiedzialnymi za jej operacyjną realizację w wielu przypadkach uczyniono władze różnych lokalnych szczebli. Z kolei z ramienia UE za współpracę z podmiotami z tego poziomu odpowiada Komitet Regionów Unii Europejskiej. Jego narzędziem jest Platforma Monitorowania Strategii „Europa 2020”, która obecnie skupia ponad 160 regionów i miast (w tym liczne podmioty z Polski i Niemiec), stanowiąc m.in. forum wymiany najlepszych praktyk w zakresie realizacji strategii¹⁸.

Innym ważnym projektem Komitetu Regionów, przygotowanym we współpracy z Komisją Europejską, jest podręcznik dla władz lokalnych i regionalnych w zakresie realizacji strategii „Europa 2020”. Wartością dodaną tego dokumentu jest zebranie dotychczasowych przykładów udanych działań na rzecz wspólnot lokalnych, zmierzających do osiągnięcia celów strategii „Europa 2020” i zaproponowanie konkretnych wskazówek¹⁹.

¹⁶ Zob. Komisja Europejska, *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”*, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela, 3.03.2010 r., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF> (dostęp 30.10.2016).

¹⁷ Na ten temat autorka pisała szerzej w innym miejscu zob. K.P. Marczuk, *Zrównoważone społeczności lokalne...*, op.cit.

¹⁸ Zob. <https://portal.cor.europa.eu/europe2020/Knowledge/Pages/welcome.aspx> (dostęp 30.10.2016).

¹⁹ Zob. Committee of the Regions, *Delivering on the Europe 2020 strategy: Handbook for local and regional authorities*, Publications Office, Luxembourg 2012.

Oczywiście nadrzędną zasadą, którą kieruje się Unia Europejska w swoich działaniach, jest dążenie do osiągnięcia spójności społecznej i wzrostu gospodarczego na całym obszarze. Osiągnięcie tego celu ma wymiar regionalny i lokalny, czego wyrazem jest także wzmacnianie współpracy w ramach partnerstw lokalnych. Szczególny nacisk kładzie się na współpracę transgraniczną, realizowaną m.in. w ramach europejskiej współpracy terytorialnej, będącej odrębnym celem polityki spójności Unii Europejskiej.

Wnioski

Problematyka partnerstw społeczności lokalnych Polski i Niemiec jest ważnym i aktualnym zagadnieniem – obecnie istotną rolę w bilateralnych relacjach obu państw odgrywa współpraca gmin i miast partnerskich Polski i Niemiec (istnieje ok. 650 partnerstw samorządów lokalnych). Niemcy są państwem, z którym gminy wiejskie i miejskie z Polski najlepiej rozwinęły współpracę.

Przeprowadzone w artykule badania prowadzą do kilku wniosków.

Po pierwsze, pojęcie społeczności lokalnej w odniesieniu do relacji Polski i Niemiec oraz ich członkostwa w UE należy rozumieć z uwzględnieniem szerokiego kontekstu wzajemnych stosunków obu państw. Tym samym przytoczoną w artykule definicję społeczności lokalnej R. Nisbeta należy uzupełnić o zastrzeżenie, że po II wojnie światowej zarówno w przypadku Polski, jak i (wschodnich) Niemiec brakowało warunków do wykształcenia się i wzmacniania lokalnych społeczności, nie mówiąc o ich współpracy. Dopiero demontaż bipolarnego podziału świata i szereg innych okoliczności, które nastąpiły w latach 90. XX w., umożliwiły wykształcenie się w obu państwach oddolnych inicjatyw (jakkolwiek można odnotować wcześniejszą współpracę, np. nawiązanie stosunków przez Chemnitz i Łódź już w latach 70. XX w.)

Po drugie, jeśli chodzi o poziomy współpracy międzynarodowej na szczeblu lokalnym w przypadku Polski i Niemiec, to w szczególności można mówić o partnerstwach gmin oraz miast. Szczególnie intensywna kooperacja ma miejsce na obszarach transgranicznych. W przypadku Polski i Niemiec nie można pomijać także współpracy zakrojonej szerzej, na szczeblu regionalnym, ponieważ warunkuje/intensyfikuje ona podejmowane bilateralne projekty lokalne.

Po trzecie, kluczowe czynniki, wpływające na intensyfikację stosunków Polski i Niemiec na poziomie lokalnym, to – poza oczywistą bliskością geograficzną – także uwarunkowania historyczne oraz polityczne i ustrojowe. Nie należy zapominać o członkostwie obu państw w Unii Europejskiej (czynnik zewnętrzny), które przyczynia się do nowego pod względem ja-

kościowym wymiaru współpracy między oboma państwami. Trzeba dodać, że to zestawienie czynników nie ma charakteru zamkniętego.

Przytoczone wnioski oznaczają, że postawiona na wstępie hipoteza znalazła potwierdzenie. Mianowicie, do zintensyfikowania współpracy między społecznościami lokalnymi Polski i Niemiec przyczyniło się w głównej mierze wstąpienie Polski do Unii Europejskiej. Takie twierdzenie uzasadnia to, że w warunkach członkostwa w UE, a zatem nowych możliwości finansowych i organizacyjnych, są podejmowane nowe pod względem jakościowym wspólne projekty.

Bibliografia

- Commission of the European Communities, *Communication from the Commission: A framework for target-based tripartite contracts and agreements between the Community, the States and regional and local authorities*, COM(2002) 709 final, Brussels, 11.12.2002 r., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0709:FIN:EN:PDF> (dostęp 30.10.2016).
- Committee of the Regions, *Delivering on the Europe 2020 strategy: Handbook for local and regional authorities*, Publications Office, Luxembourg 2012.
- Europe 2020 Monitoring Platform, <https://portal.cor.europa.eu/europe2020/Knowledge/Pages/welcome.aspx> (dostęp 30.10.2016).
- Hillery G.A., *Definitions of community: Areas of agreement*, „Rural Sociology”, nr 2/1955.
- Komisja Europejska, *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”*, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela, 3.03.2010 r., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF> (dostęp 30.10.2016).
- Lasch Ch., *The communitarian critique of liberalism*, w: *Community in America: The challenge of habits of the heart*, red. Ch.H. Reynolds, R.V. Norman, University of California Press, Berkeley 1988.
- Marczuk K.P., *Cross-border internal security cooperation between Poland and Germany*, w: *Reconciliation – partnership – security: Cooperation between Poland and Germany 1991–2016*, red. K.P. Marczuk, Nomos, Baden-Baden 2016.
- Marczuk K.P., *Zrównoważone społeczności lokalne i ich bezpieczeństwo: doświadczenia państw anglosaskich*, „Studia Politologiczne”, nr 34/2014.
- Nisbet R., *The quest for community: A study in the ethics of order and freedom*, ISI Books, Wilmington 2010.

- Obrebalski M., *Transgraniczna współpraca samorządu województwa dolnośląskiego*. Wystąpienie na konferencji *Internationalisierung der Hochschulbildung in der Euroregion Neisse*, Zittau 5.06.2015 r., <http://acc-ern.tul.cz/internationale-konferenzbeiträge-CD/prispevky/Obrebalski.pdf> (dostęp 30.10.2016).
- Portal Województwa Dolnośląskiego, <http://www.umwd.dolnyslask.pl/urząd/współpraca-z-zagranica/współpraca-miedzyregionalna/saksonia-niemcy/współpraca-z-woj-dolnoslaskim/> (dostęp 30.10.2016).
- Redfield R., *The little community, and Peasant society and culture*, University of Chicago Press, Chicago 1962.
- Szacki J., *Historia myśli socjologicznej*, t. 2, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983.
- The concept of community: Readings with interpretations*, red. D.W. Minar, S. Greer, Aldine Transaction, New Brunswick 2007.
- Umowa o współpracy z dnia 11 kwietnia 2003 r. między Miastem Łódź/Rzeczpospolita Polska i Miastem Chemnitz/Republika Federalna Niemiec, http://bip.uml.lodz.pl/_plik.php?id=16648 (dostęp 25.10.2016).
- Umowa współpracy między Gminą Neuenkirchen i Gminą Człopa na lata 2008–2018, http://www.pnckis.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=12&menu=80&strona=1 (dostęp 29.10.2016).
- Wspólne oświadczenie o współpracy pomiędzy Województwem Dolnośląskim i Wolnym Państwem Saksonia, Görlitz, 17.09.1999 r., http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/fundusze_europejskie/ZGR/porozumienia/Wspolne_oswiadczenie_o_wspolpracy_pomiedzy_Wojewodztwem.pdf (dostęp 25.10.2016).

Słowa kluczowe: społeczność lokalna, Polska, Niemcy, partnerstwa, Unia Europejska

Key words: Local Community, Poland, Germany, Partnership, European Union

Abstract

Partnerships of Local Communities of Poland and Germany in Terms of the EU

The topic of the paper concerns partnerships of local communities of Poland and Germany in terms of the EU referring to specific examples. Briefly, a number of determinants that contributes to the intensification

of bilateral cooperation has been identified. Moreover, the role of local partnerships in the EU terms was explained. Research questions that have been posed are: firstly, how the concept of the local community should be understood taking into consideration the context of relations between Poland and Germany and their EU membership? Secondly, what are the levels of international cooperation of the local partners? Thirdly, what are the key determinants affecting the intensification of cooperation between Polish and German communities at the local level? In order to answer these questions case studies of selected partnerships concluded by the Polish and German local communities were provided.